

## **ВІДГУК**

**офіційного опонента кандидата педагогічних наук**

**Коблика Віталія Олександровича на дисертацію**

**Кондратової Марини Володимирівни «Формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури», яка подана до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання**

*Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.*

У сучасних умовах розвитку суспільства дослідження проблеми формування у майбутніх фахівців ціннісного ставлення до праці визнано одним із пріоритетних наукових напрямів. Трудове виховання, яке спрямоване на формування ціннісного ставлення до праці у студентів, є обов'язковою складовою змісту виховання особистості та забезпечує усвідомлення молоддю соціального й особистісного значення праці, розвиток потреби у трудовій активності та ініціативності.

В контексті означеного актуальним є виконане М.О. Кондратовою дисертаційне дослідження, яке спрямоване на обґрунтування педагогічних умов формування у студентів коледжу будівництва та архітектури ціннісного ставлення до праці, і передбачає визначення даного феномену в умовах трансформації економіки, розкриття особливостей формування нового ставлення до праці, адекватного сучасному етапу суспільного розвитку, котре буде спиратися на вмотивовану творчу активність молодшої людини та передбачати новітні форми самоствердження студентів, майбутніх будівельників, у професійній діяльності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Важливо зазначити, що дослідження є складовою частиною плану науково-дослідної роботи Вінницького державного педагогічного університету за темою «Теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (державний реєстраційний номер 0115U002571) та плану дослідної роботи Немирівського коледжу будівництва, економіки та дизайну Вінницького національного аграрного університету «Формування особистості майбутніх фахівців будівництва та архітектури» (протокол № 5 від 5.10.2016 р.). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 2 від 15.09.2017 р.), узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук (протокол № 1 від 29.01.2019 р.).

### ***Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.***

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

- проаналізовано стан дослідження проблеми у психолого-педагогічній науці та уточнено сутність ключових понять роботи;
- визначено компоненти, критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості у студентів коледжу будівництва та архітектури ціннісного ставлення до праці;
- розроблено й апробовано модель формування у студентів коледжу будівництва та архітектури ціннісного ставлення до праці;
- теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування у студентів коледжу будівництва та архітектури ціннісного ставлення до праці.

### ***Нові факти, одержані здобувачем.***

Дисертанткою Кондратовою Мариною Володимирівною вперше обґрунтовано педагогічні умови формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури, а саме: формування позитивної мотивації до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури засобами моделювання виховного середовища коледжу; використання ІКТ у формуванні готовності до самореалізації у праці студентів коледжу майбутніх фахівців будівництва та архітектури; набуття студентами досвіду ціннісного ставлення до праці в освітньому процесі коледжу.

Автором розроблено модель формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури яка містить: мету як формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури; методологічні підходи (системний, діяльнісний, акмеологічний, синергетичний, особистісно орієнтований, компетентнісний); принципи виховання (демократичності; народності; природовідповідності; гуманізації; неперервності; індивідуалізації та диференціації; єдності виховання і життєдіяльності; принцип етнізації; послідовності і систематичності; культуровідповідності); функції (світоглядна, пізнавальна, адаптаційна, інтегрувальна, регульовальна, оцінювальна, ідентифікаційна); компоненти ціннісного ставлення до праці (мотиваційний, гносеологічний, діяльнісний) тощо.

Також дисертанткою уточнено компоненти: мотивація до праці; готовність до праці; самореалізація у праці; критерії з показниками – *мотиваційно-ціннісний*: ставлення майбутнього фахівця до професії (система мотивів, цінностей, інтересів, ідеалів); прагнення до професійно-особистісного зростання; самовизначення у професії та бажання присвятити себе будівельній справі; *рефлексивно - інтелектуальний*: комплекс професійних знань, умінь, навичок; розуміння сутності «образу професійної діяльності й особистості

майбутнього будівельника»; готовність розв'язувати професійні завдання; *практично-діяльнісний*: здатність до розробки стратегії професійного самовдосконалення у статусі майбутнього будівельника; здатність працювати в команді, виявляти лідерські якості, здатність до професійної мобільності; професійна самоідентифікація: уподібнення себе з ідеальним образом фахівця-будівельника.

Для визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури автором розроблені якісні характеристики рівнів: високий, середній і низький.

Вважаємо, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Результатами теоретичного та практичного досліджень, здійснених дисертанткою, достатньо апробовані та опубліковані у 17 одноосібній публікації.

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.***

Сформульовані М.В. Кондратовою наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження є аргументованими та змістовними.

Достовірність одержаних результатів підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, застосуванням комплексу наукових методів, значною апробацією та впровадженням результатів роботи в освітню реальність закладів вищої освіти.

Аналіз основних положень змісту дисертації свідчить про досягнення дисертантом мети і розв'язання висунутих завдань. Висновкам, представленим у дисертації, властиві повнота та логічність викладу.

Заслуговує на увагу повнота висвітлених М. В. Кондратовою основних результатів дослідження у фахових науково-педагогічних виданнях; апробація окремих положень у доповідях на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах. Зміст, результати проведеної роботи, висновки повністю відображають основні положення дисертації.

***Значення для науки і практики отриманих автором результатів.***

Дисертаційна робота М. В. Кондратової містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему з теорії і методики виховання.

Обґрунтовані в дисертації результати впроваджено в освітній процес Немирівського коледжу будівництва, економіки та дизайну Вінницького національного аграрного університету; Вінницького коледжу будівництва і архітектури Київського національного університету будівництва і архітектури; технологічно-промислового коледжу Вінницького національного аграрного університету; Хмельницького національного університету; Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти; Уманського державного

педагогічного університету імені Павла Тичини; Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира; Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

***Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.***

Не викликає сумнівів прикладне значення дисертаційної роботи М.В.Кондратової, яке полягає в тому, що нею запропоновано методичний інструментарій щодо діагностування рівня сформованості ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури; представлено методику реалізації педагогічних умов формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу; розроблено та впроваджено методичні рекомендації «Формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури», які можуть бути використані у виховній роботі закладів фахової передвищої освіти.

***Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.***

Дисертаційна робота М.В. Кондратової має чітку структуру, відзначається цілісністю та логічністю викладу наукового матеріалу. Слід відмітити змістовність і логічність композиційної побудови дослідження, чітку окресленість його вихідних позицій. Добре продумана структура дисертації, формулювання назв розділів і підрозділів, які належно відображають логіку та зміст дослідницьких новацій. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 314 сторінок, із них основного тексту – 199 сторінок. Розділи дисертації логічно завершені, містять висновки, які відповідають змісту та поставленим завданням дослідження.

Дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, аргументувала використання обраних методів дослідження.

У першому розділі – «Теоретичні засади проблеми формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури» дисертанткою здійснено аналіз стану дослідженості зазначеної проблеми, розкрито сутність та уточнено зміст ключових понять дослідження; також виявлені шляхи формування ціннісного ставлення до праці майбутніх фахівців будівництва та архітектури.

Ретельний аналіз джерельної бази (341 найменування, з них – 8 – іноземною мовою) допоміг дисертантці не тільки обґрунтувати свої ідеї і здійснити детальне комплексне дослідження означеної проблеми, а й уникнути однобічності при розгляді формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури. Так, автор звертається до широкого кола наукової літератури – як до робіт класиків світової

філософської, педагогічної і психологічної думки, так і до новітніх розробок, зокрема закордонних науковців.

Зокрема, на основі ретельного аналізу підручників, енциклопедій, словників, інших наукових джерел автором уточнено сутність поняття та представлено авторське визначення категорії «ціннісне ставлення до праці» (стор. 47). Автор зазначає, що ціннісне ставлення до праці є складним синтетичним компонентом особистості, який містить ставлення особистості до праці як важливої потреби й умови життєдіяльності, включає емоційне задоволення певним видом праці й наявності відповідних моральних якостей, котрі визначають ставлення людини до трудової діяльності (працьовитість, відповідальність, ініціативність, ретельність та сумлінність, бережливість, рефлексивність, самокритичність, охайність тощо) та готовність до творчої трудової діяльності, конкурентоспроможності й самореалізації.

Аналізуючи результати дослідження представлені у пункті 1.2, Марина Володимирівна зазначає, що ціннісне ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури трактується як прийняття особистістю цінностей трудової діяльності, що складають загальну системи суспільних цінностей; позитивне ставлення майбутніх будівельників до професійно спрямованих видів трудової діяльності, зважаючи на суспільний статус й престиж професії, предмета та умов праці, мотивацію до обраної професії.

Також автором виявлені шляхи формування ціннісного ставлення до праці майбутніх фахівців будівництва та архітектури, а саме: використання колективної праці; поєднання праці з набуттям професійних знань, грою; поєднання професійної підготовки з продуктивною працею на сучасно обладнаній базі; організація праці на справжньому підприємстві.

Заслугує на увагу проведена дослідницька робота дисертантки на етапі констувального експерименту, що представлена у другому розділі **«Діагностика сформованості ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури»**.

Заслугують на позитивну оцінку виокремлені автором основні аналізу психолого-педагогічної теорії та практики формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури компоненти, критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного феномену. Так, до компонентів нею віднесено: мотивація до праці; готовність до праці; самореалізація у праці; а до критеріїв з їх показниками – *мотиваційно-ціннісний*: ставлення майбутнього фахівця до професії (система мотивів, цінностей, інтересів, ідеалів); прагнення до професійно-особистісного зростання; самовизначення у професії та бажання присвятити себе будівельній справі; *рефлексивно - інтелектуальний*: комплекс професійних знань, умінь, навичок; розуміння сутності «образу професійної діяльності й особистості майбутнього будівельника»; готовність розв'язувати професійні завдання;

*практично-діяльнісний*: здатність до розробки стратегії професійного самовдосконалення у статусі майбутнього будівельника; здатність працювати в команді, виявляти лідерські якості, здатність до професійної мобільності; професійна самоідентифікація: уподібнення себе з ідеальним образом фахівця-будівельника.

Для визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури автором розроблені якісні характеристики рівнів: високий, середній і низький.

На основі продуманої методики констатувального етапу дослідження дисертанткою схарактеризовані рівні сформованості ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури : низький характерний для 56,4 % КГ 57,6% - для ЕГ, середній – відповідно 31,3% і 29,7%, а високий – 12,3 % і 12,7% студентів.

Отримані автором результати констатувального етапу експерименту дали підстави стверджувати, що традиційна організація освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти щодо формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури є недостатньо ефективною і потребує оптимізації.

У третьому розділі – **«Педагогічні умови й модель формування ціннісного ставлення до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури, експериментальна їх перевірка»** – дисертанткою представлено модель, педагогічні умови та результати дослідно-експериментальної роботи.

Наукову цінність має розроблена автором і апробована модель формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури яка містить: мету як формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури; методологічні підходи (системний, діяльнісний, акмеологічний, синергетичний, особистісно орієнтований, компетентнісний); принципи виховання (демократичності; народності; природовідповідності; гуманізації; неперервності; індивідуалізації та диференціації; єдності виховання і життєдіяльності; принцип етнізації; послідовності і систематичності; культуровідповідності); функції (світоглядна, пізнавальна, адаптаційна, інтегрувальна, регулювальна, оцінювальна, ідентифікаційна); компоненти ціннісного ставлення до праці (мотиваційний, гносеологічний, діяльнісний) тощо.

До незаперечних переваг даної дисертації варто віднести обґрунтовані в ній педагогічні умови формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури, а саме: формування позитивної мотивації до праці у майбутніх фахівців будівництва та архітектури засобами моделювання виховного середовища коледжу; використання ІКТ у формуванні готовності до самореалізації у праці студентів коледжу майбутніх фахівців

будівництва та архітектури; набуття студентами досвіду ціннісного ставлення до праці в освітньому процесі коледжу.

Відповідно до визначених завдань дослідно-експериментальної роботи дисертанткою описана методика формувального експерименту щодо формування ціннісного ставлення до праці студентів коледжу будівництва та архітектури; представлена інформація про здійснення контрольних зрізів результатів формувального експерименту; проаналізовано результати формувального експерименту, які засвідчили позитивну динаміку сформованості досліджуваного особистісного утворення у студентів експериментальної групи, у порівнянні із контрольною.

Таким чином, результати дослідження, ефективність реалізації запропонованих педагогічних умов підтверджена позитивними зрушеннями.

Отже, дисертаційна робота М.В. Кондратової за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Аналізуючи дисертаційне дослідження в цілому, зазначимо, що роботу Марини Володимирівни вирізняють достатня глибина теоретичних підходів і конкретність методичних пропозицій. Автором вміло сплановано науковий пошук, про що свідчить про належну наукову зрілість дисертантки. Чіткість концептуальних засад, з яких виходить дисертантка, зумовлює коректність завдань дослідження, які повністю реалізовані в ході теоретико-експериментальної роботи.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційної роботи і дає адекватне уявлення про загальну характеристику та структуру роботи, послідовність виконання дослідницьких завдань, отримані здобувачем висновки, а також надає перелік наукових публікацій автора за темою даного дисертаційного дослідження.

#### *Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.*

В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи М.В. Кондратової, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Як на наш погляд, варто було у роботі більш широко представити стан дослідження заявленої проблеми у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці.

2. У першому розділі ключові поняття дослідження бажано було б подати у вигляді таблиць для узагальнення й кращого сприймання.

3. У третьому розділі варто більш повно описати всі структурні компоненти моделі формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури.

4. Розкриваючи ті чи інші педагогічні умови формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури, автор

обходить стороною й саму трудову діяльність майбутніх фахівців у різних її формах і видах.

5. В кінці підрозділів необхідно підвести підсумки та узагальнити розглянуті проблеми дослідження.

6. Робота не позбавлена граматичних та стилістичних огріхів на ст. 61, 67, 70, 98, 99, 172, 175, 205 тощо, в загальному по текстові багато подвійного відступу, тощо та недоліків в оформленні додатків.

На завершення відзначимо, що висловлені зауваження і побажання носять здебільшого рекомендаційний характер і не зменшують значущості даного дисертаційного дослідження, його теоретичного і практичного внеску в успішне розв'язання означеної автором проблеми.

***Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.***

Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 17 наукових працях, з них 7 – у фахових виданнях України, 2 – у закордонних фахових виданнях, 4 – у виданнях, індексованих міжнародною наукометричною базою, 8 – апробаційного характеру.

На основі аналізу змісту публікацій М.В. Кондратової констатуємо, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

***Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».***

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Кондратової Марини Володимирівни. «Формування ціннісного ставлення до праці у студентів коледжу будівництва та архітектури», є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає чинним вимогам, а її автор заслуговує на присудження ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук,  
старший викладач кафедри педагогіки  
та освітнього менеджменту Уманського  
державного педагогічного університету  
імені Павла Тичини

Підпис В. О. Коблика стверджую  
В.о ректора



В. О. Коблик

П. Ю. Курмаєв